

Część pierwsza. Wprowadzenie do polityki społecznej

Ryszard Szarfenberg

1. Pojęcie polityki społecznej

Definicje polityki społecznej

Polityczny i społeczny charakter polityki społecznej

Dobro społeczeństwa w doktrynach polityczno-prawnych

Różne ujęcia aspektu politycznego polityki społecznej

Wartość społeczna i polityczna polityki społecznej

Polityka społeczna w działach administracji rządowej

Więcej niż zabezpieczenie społeczne - polityka społeczna i państwo dobrobytu

Nauka i polityka społeczna

Polityka społeczna jako zawód

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Julian Auleytner

2. Historia polityki społecznej

Geneza polityki społecznej

Polska polityka społeczna do 1918 roku (I etap)

Polska polityka społeczna w latach międzywojennych (II etap)

Tło polskiej polityki społecznej

Niektóre kwestie socjalne po 1918 roku

Rozwój nauki o polityce społecznej

Polska polityka społeczna po 1945 roku (III etap)

Tło społeczno-polityczne

Nauka o polityce społecznej po II wojnie światowej

Nauka o polityce społecznej lat stalinizmu

Nauka o polityce społecznej po 1957 roku - nowe podejścia i definicje

Nauka o polityce społecznej po 1989 roku - kontekst gospodarki rynkowej
(IV etap)

Polska w Unii Europejskiej (V etap)

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Cezary Żołędowski

3. Uwarunkowania polityki społecznej

Pojęcie i znaczenie uwarunkowań w polityce społecznej

Refleksja nad uwarunkowaniami w nauce o polityce społecznej

Klasyfikacja uwarunkowań polityki społecznej

Uwarunkowania polityki społecznej w Polsce - podstawowa charakterystyka

Uwarunkowania ustrojowo-polityczne

Uwarunkowania materialne

Uwarunkowania związane z czynnikiem ludzkim

Uwarunkowania związane z zastanym modelem polityki społecznej

Uwarunkowania zewnętrzne

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Jolanta Supińska

4. Wartości i zasady polityki społecznej

Wartości

Wartości w nauce celowościowej

Wartości w polityce

Czym wartościom ma służyć polityka społeczna?

Demokratyczne dochodzenie do konsensusu aksjologicznego

W poszukiwaniu całościowej wizji postępu społecznego

Zasady polityki społecznej

Między aksjologią a prakseologią

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Jolanta Supińska

5. Style i instrumenty polityki społecznej

Zachowania

Style realizacji polityki społecznej

Instrumenty polityki społecznej

Instrumenty ekonomiczne

Instrumenty prawne

Instrumenty informacyjne

Instrumenty kadrowe

Instrumenty przestrzenno-czasowe

Dobra publiczne

Style transformacji polityki społecznej

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Grażyna Spytek-Bandurska

6. Sektory, podmioty, poziomy i organizacja polityki społecznej

Sektory polityki społecznej

Sektor publiczny

Sektor prywatny

Trzeci sektor

Międzynarodowe podmioty polityki społecznej

Globalne podmioty polityki społecznej

Europejskie podmioty polityki społecznej

Krajowe podmioty polityki społecznej

Podmioty ustawodawcze

Podmioty wykonawcze

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Administracja centralna

Organizacja administracji terenowej

Podmioty sądownicze

Podmioty kontrolne

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Barbara Szatur-Jaworska

7. Diagnoza, diagnozowanie, badania diagnostyczne w polityce społecznej

Wprowadzenie

Cechy diagnozy w nauce o polityce społecznej

Przedmiot badań diagnostycznych w nauce o polityce społecznej

Metody badawcze i źródła danych w diagnozie społecznej

Wskaźniki społeczne w polityce społecznej

Przykłady procedur i wskaźników diagnostycznych

Human Development Index - przykład syntetycznego wskaźnika społecznego

Minimum egzystencji i minimum socjalne - przykład pomiaru niedostatku metodą potrzeb podstawowych

Wybrane wskaźniki integracji społecznej i wykluczenia społecznego

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Ryszard Szarfenberg

8. Ewaluacja polityki społecznej

Misja ewaluacji polityki społecznej

Ewaluacja potrzeb, celów, nakładów, świadczeń i wyników oraz relacji między nimi

Ewaluacja skuteczności, efektywności i użyteczności polityki społecznej

Rodzaje ewaluacji

Rozwój ewaluacji w Polsce

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Część druga. Polityka społeczna wobec kluczowych problemów społecznych współczesnej Polski

Barbara Rysz-Kowalczyk

9. Teoria kwestii i problemów społecznych

Historyczne tło kategorii "kwestia społeczna"

Tradycje myślenia o kwestiach społecznych w nauce polskiej

Współczesne opcje w interpretacji i stosowaniu kategorii kwestii społecznej

Kwestie społeczne a problemy społeczne

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Ryszard Szarfenberg

10. Ubóstwo, marginalność i wykluczenie społeczne

Zaspokojenie potrzeb i uczestnictwo w życiu społecznym

Ubóstwo biologiczne i społeczne, absolutne i relatywne

Marginalność społeczna

Związki między ubóstwem a wykluczeniem społecznym

Wyniki pomiarów i badań ubóstwa

Wyniki pomiarów i badań wykluczenia społecznego

Polityka społeczna wobec ubóstwa i wykluczenia społecznego

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Cezary Żołędowski

11. Przemiany ludnościowe w Polsce - zadania dla polityki społecznej

Wprowadzenie

Procesy ludnościowe

Przekształcenia struktury demograficznej

Przemiany ludnościowe a polityka społeczna

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Grażyna Firlit-Fesnak

12. Rodziny polskie i polityka rodzinna - stan i kierunki przemian

Podstawowe pojęcia

Definiowanie rodziny - perspektywa międzynarodowa i krajowa

Czynniki przemian współczesnej rodziny

Struktura rodzin w Polsce - dynamika zmian w świetle wyników spisów powszechnych

Znaczenie i rozumienie rodziny w polskim społeczeństwie

Polityka rodzinna w III Rzeczypospolitej

Zróznicowana narracja polityczna wokół polityki rodzinnej

Definiowanie polityki rodzinnej

Charakterystyka polityki rodzinnej po 1989 roku

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Emilia Jaroszevska, Antoni Rajkiewicz

13. Migracje, migranci i polityka migracyjna

Definicja migracji i ich miejsce w polityce społecznej

Rodzaje i typy migracji

Uwarunkowania migracji

Emigracja Polaków - skala i skutki

Imigranci w Polsce - skala napływu imigrantów i ich struktura, przyczyny napływu cudzoziemców do Polski

Doktryna i polityka migracyjna w Polsce - cele, zadania, instrumenty

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Paweł Hut

14. Współczesna kwestia mieszkaniowa w Polsce - geneza, uwarunkowania, perspektywy rozwiązań

Wprowadzenie

Problemy mieszkaniowe w Polsce w latach 1918-1990

Polityka mieszkaniowa - balast czy inwestycja w przyszłe pokolenie?

Charakterystyka problemów mieszkaniowych w Polsce

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Beata Samoraj-Charitonow

15. Ryzyka socjalne i zabezpieczenie społeczne

Ryzyko socjalne a zabezpieczenie społeczne - wprowadzenie
Ewolucja polskiego systemu zabezpieczenia społecznego
Współczesny system zabezpieczenia społecznego w Polsce i jego reformy
Składki na ubezpieczenie emerytalne
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

Justyna Godlewska-Szyrkowa, Emilia Jaroszevska
16. Edukacja, wiedza i umiejętności. Szkolnictwo, polityka edukacyjna
i poradnictwo
Polityka edukacyjna a polityka społeczna
Podstawowe wskaźniki w obszarze edukacji
Reformy systemu edukacji
Zmiany modelu szkolnictwa obowiązkowego
Finansowanie oświaty
Sposób nauczania
Wychowawcza funkcja szkoły
Kształcenie zawodowe a rynek pracy
Szkolnictwo zawodowe w Polsce
Przejście ze szkoły do pierwszej pracy
Charakterystyka szkolnictwa wyższego
Matura i egzaminy wstępne
Studenci i szkoły wyższe
Finansowanie uczelni - koszt kształcenia
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

Część trzecia. Praca, zatrudnienie, polityka rynku pracy

Grażyna Firlit-Fesnak
17. Praca ludzka. Stare i nowe konteksty dyskursu o pracy
Praca ludzka w szerokim znaczeniu aktywności człowieka
Definiowanie pracy
Przedmiot pracy
Osoba ludzka w procesie pracy
Społeczny wymiar pracy
Cechy pracy ludzkiej
Wartościowanie pracy
Praca jako towar
Godna praca
Autoteliczna wartość pracy
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura
Jacek Męcina

18. Świat pracy najemnej w Polsce w procesie przemian
Rozumienie pracy w różnych perspektywach naukowych i historycznych
a wyzwania współczesne
Zmiany form, organizacji i ochrony pracy

Deregulacja, elastyczność i atypowe formy zatrudnienia a zatrudnienie niepracownicze
Przyszłość pracy najemnej
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

Jacek Męcina
19. Polski rynek pracy, zatrudnienie i bezrobocie
Wprowadzenie - omówienie zjawisk i tendencji na polskim rynku pracy
Definicje i modele rynku pracy
Koncepcje teoretyczne rynku pracy i współczesne tendencje jego rozwoju Interpretacja kluczowych pojęć związanych z rynkiem pracy, zatrudnieniem i bezrobociem
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

Małgorzata Szyłko-Skoczny
20. Polityka rynku pracy
Polityka społeczna wobec zmian zachodzących na rynku pracy
Cele, zadania, zakres polityki rynku pracy
Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego bezrobotnym
Aktywizacja zawodowa bezrobotnych
Ocena polityki rynku pracy
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

Jacek Męcina, Tomasz Niedziński
21. Prawo pracy a polityka społeczna
Prawo pracy a zatrudnienie
Ochronne funkcje prawa pracy
Deregulacja rynku pracy a ochronna funkcja prawa pracy
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

Grażyna Firlit-Fesnak
22. Równe traktowanie i praktyki dyskryminacyjne w świecie pracy
Równość i równe traktowanie - interpretacja pojęć
Dyskryminacja zaprzeczeniem równego traktowania
Równe prawa - nierówne szansę. Uwarunkowania równego traktowania oraz praktyk dyskryminacyjnych ze względu na płeć w polskim świecie pracy
Równe traktowanie kobiet i mężczyzn w świetle prawa
Segmentacja/segregacja zatrudnienia według płci
Aktywność zawodowa, zawody i sektory kobiecego i męskiego zatrudnienia w Polsce
Różnica wynagrodzeń pomiędzy kobietami i mężczyznami
Skala dyskryminacji ze względu na płeć w polskim świecie pracy
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Jacek Męcina

23. Polityka społeczna a dialog społeczny

Pojęcie i cele dialogu społecznego

Formy i płaszczyzny dialogu społecznego

Podstawy prawne dialogu społecznego w Polsce

Rada Dialogu Społecznego

Wojewódzkie Rady Dialogu Społecznego

Trójstronne zespoły branżowe

Rada Rynku Pracy

Wpływ dialogu społecznego na relacje pracodawca-pracownicy

Dialog społeczny na poziomie europejskim

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Włodzimierz Anioł

24. Kontrowersje wokół koncepcji "państwa pracy"

Wprowadzenie

Ewolucja od welfare do workfare?

Przypadek państw skandynawskich

Państwo pracy w innych krajach

Dyskusyjne rezultaty polityki workfare

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Cześć czwarta. Kierunki rozwoju polityki społecznej - konteksty krajowy i międzynarodowy

Roman Wasylewski

25. Lokalna polityka społeczna

Terminologia

Decentralizacja polityki społecznej - uwarunkowania socjopolityczne

Decentralizacja usług społecznych - uwarunkowania ekonomiczne

Polityka społeczna centralna i lokalna - podstawowe dane

Polityka społeczna gmin, powiatów i województw

Polityka społeczna a rozwój lokalny

Modele polityki lokalnej

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Ewa Leś

26. Rola organizacji trzeciego sektora w usługach społecznych w Polsce

Koncepcja trzeciego sektora i usług społecznych

Trzeci sektor w usługach społecznych w latach 1989-2018

Rola organizacji społecznych w świadczeniu usług zinstytucjonalizowanych

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Agata Krencik, Jolanta Supińska

27. Reformy wprowadzające mechanizmy rynkowe do polityki społecznej

Dobre i złe skutki działania rynku - różne punkty widzenia

Gospodarka

Sposoby komercjalizacji

Komercjalizacja w polskiej polityce społecznej

Prywatyzacja założycielska

Urynkowanie

Decentralizacja towarzysząca komercjalizacji usług społecznych

Komercjalizacja siły roboczej i płac

Co komercjalizować?

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Mirosław Księżopolski

28. Charakterystyka wybranych modeli polityki społecznej

Wprowadzenie

Typologia Gesty Espinga-Andersena

Typologie powstałe po 1990 roku

Modele polityki społecznej w krajach europejskich

Model skandynawski

Model anglosaski

Model kontynentalny

Model południowoeuropejski

Model wschodnioeuropejski

Polityka społeczna w Polsce po 1990 roku

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Mirosław Księżopolski

29. Europejski model socjalny - założenia a praktyka

Pojęcie europejskiego modelu socjalnego

Europejskie standardy socjalne

Zasada sprawiedliwości społecznej

Polityka społeczna i polityka gospodarcza

Rozwinięte instytucje dialogu społecznego

Pozostałe specyficzne standardy

Polityka społeczna w krajach Unii Europejskiej a europejski model socjalny Perspektywy

europejskiego modelu socjalnego w globalizującej się gospodarce

Podsumowanie

Zadania i problemy do dyskusji

Zalecana literatura

Włodzimierz Anioł

30. Transnacionalizacja polityki społecznej

Wprowadzenie

Wpływ globalizacji na krajową politykę społeczną

Kształtowanie się światowego rynku pracy i usług

Instytucjonalizacja międzynarodowej polityki społecznej

Polityka społeczna Unii Europejskiej

Perspektywy europejskiej integracji socjalnej
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

Gertruda Uścińska
31. Międzynarodowe standardy w polityce społecznej
Wprowadzenie
Międzynarodowa Organizacja Pracy
Prawodawstwo Międzynarodowej Organizacji Pracy
Rozwiązania Międzynarodowej Organizacji Pracy a polski system
zabezpieczenia społecznego
Rada Europy
Ustawodawstwo Rady Europy
Regulacje Rady Europy a ustawodawstwo polskie
Unia Europejska
Regulacje Unii Europejskiej
Regulacje Unii Europejskiej a polski system zabezpieczenia społecznego
Podsumowanie
Zadania i problemy do dyskusji
Zalecana literatura

Grażyna Firlit-Fesnak
Aneks

1. Diariusz polityki społecznej w Polsce w latach 1918-2018
Część pierwsza. II Rzeczpospolita: lata 1918-1939
1. Praca
1.1. Ochrona pracy
1.2. Zatrudnienie i bezrobocie
2. Ubezpieczenia społeczne
3. Opieka społeczna
4. Ochrona zdrowia
5. Mieszkalnictwo
6. Edukacja
Część druga. Polska Ludowa: lata 1944-1989
1. Praca
1.1. Ochrona pracy
1.2. Polityka zatrudnienia
2. Ubezpieczenia społeczne
3. Opieka społeczna/pomoc społeczna
4. Ochrona zdrowia
5. Mieszkalnictwo
6. Edukacja
Część trzecia. III Rzeczpospolita: lata 1989-2018
1. Praca
1.1. Ochrona pracy
1.2. Zatrudnienie i bezrobocie
2. Ubezpieczenia społeczne
3. Pomoc społeczna
4. Opieka zdrowotna
5. Mieszkalnictwo

6. Edukacja

2. Wybitni ludzie nauki i zarządzania polską polityką społeczną w latach 1918-2018

3. O autorach

Bibliografia

Spis tabel, schematów, rysunków i wykresów

Indeks nazwisk